

Konkurs a bezdůvodné obohacení

Plnil-li dlužník na základě věřitelova příkazu svůj dluh vůči věřiteli k rukám třetí osoby poté, co tento příkaz zanikl prohlášením konkursu na majetek věřitele (§ 14 odst. 1 písm. h/ ZKV), nedošlo tím k zániku dluhu splněním (§ 559 odst. 1 obč. zák.). Správce konkursní podstaty věřitele má nadále právo žádat splnění dluhu po dlužníku a dlužník má právo domáhat se vydání bezdůvodného obohacení vzniklého ve smyslu § 451 odst. 2 obč. zák. přijetím plnění bez právního důvodu (bez příkazu) po třetí osobě.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 3729/2014, ze dne 30.9.2014)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce JUDr. R.K., advokáta, se sídlem v P., jako správce konkursní podstaty úpadce P. CZ, a. s., zastoupeného Mgr. R.L., advokátem, se sídlem v P., proti žalovanému T. a. s., se sídlem v P., zastoupenému JUDr. P.S., advokátem, se sídlem v P., o zaplacení částky 822.847,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 8 pod sp. zn. 9 C 268/2009, o dovolání žalovaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. března 2014, č. j. 54 Co 156/2011-109, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. března 2014, č. j. 54 Co 156/2011-109, se - s výjimkou výroku ohledně příslušenství za dobu od 1. srpna 2008 do 11. srpna 2008 - zrušuje a věc se potud vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Rozsudkem ze dne 1. listopadu 2010, č. j. 9 C 268/2009-56, zamítl Obvodní soud pro Prahu 8 žalobu, kterou se žalobce (správce konkursní podstaty úpadce P. CZ, a. s.) domáhal po žalovaném (T. a. s.) zaplacení částky 822.847,- Kč s příslušenstvím (tvořeným zákonným úrokem z prodlení za dobu od 1. srpna 2008 do zaplacení) [bod I. výroku] a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

Soud při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména z toho, že:

- 1/ Žalovaný (jako factor) uzavřel dne 21. prosince 2006 s pozdějším úpadcem (jako dodavatelem) smlouvu o provádění factoringu účetních a směnečných pohledávek.
- 2/ Pozdější úpadce (jako postupitel) uzavřel dne 21. prosince 2006 (ve znění dodatku č. 1 z téhož dne) se žalovaným (jako postupníkem) smlouvu o postoupení budoucí pohledávky týkající se budoucího nároku na nadměrný odpočet daně z přidané hodnoty za příslušný měsíc v souladu s § 64 zákona č. [337/1992](#) Sb., o správě daní a poplatků, za sjednanou úplatu.
- 3/ Pozdější úpadce (jako postupitel) uzavřel dne 29. prosince 2006 se žalovaným (jako postupníkem) smlouvu o postoupení pohledávky ve výši 1.994.000,- Kč vyplývající z vratitelného přeplatku daně z přidané hodnoty dle přiznání k dani z přidané hodnoty za měsíc říjen 2006.
- 4/ Podáním ze dne 17. ledna 2007 požádal pozdější úpadce Finanční úřad v Pardubicích (dále jen „finanční úřad“) o zaslání nadměrného odpočtu na účet (žalovaného) v tomto dopise uvedený, s tím, že došlo k postoupení pohledávky týkající se tohoto nadměrného odpočtu.
- 5/ Platebním výměrem ze dne 17. března 2008 stanovil finanční úřad nadměrný odpočet na dani z přidané hodnoty částkou 1.849.624,- Kč.
- 6/ Dne 15. dubna 2008 rozhodl finanční úřad o vrácení přeplatku daně z přidané hodnoty, evidovaného k tomuto datu ve výši 898.063,- Kč, pozdějšímu úpadci, s tím, že vratitelný přeplatek byl zčásti převeden na úhradu nedoplatku daně z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti, na úhradu daně silniční, na úhradu nedoplatku daně z nemovitostí a na úhradu nedoplatku daně z přidané

hodnoty a zbývající část vratitelného přeplatku bude vyplacena ve dvou splátkách (18.693,- Kč a 804.154,- Kč).

7/ Částky určené k vrácení pozdějšímu úpadci poukázal finanční úřad na účet žalovaného tak, že mu 18. dubna 2008 poukázal částku 18.693,- Kč a 23. dubna 2008 částku 804.154,- Kč.

8/ Usnesením ze dne 14. dubna 2008, č. j. 48 K 82/2007-490, prohlásil Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích konkurs na majetek úpadce a správcem jeho konkursní podstaty ustavil žalobce.

9/ Žalobce vyzval žalovaného dopisem ze dne 31. července 2008 k vydání vratitelného přeplatku v celkové výši 822.847,- Kč do 11. srpna 2008 na označený účet.

Na tomto základě dospěl soud k následujícím závěrům:

1/ Vztah mezi správcem daně a daňovým subjektem je nepochybně vztahem veřejnoprávním (daňový subjekt není vůči správci daně v rovnoprávním postavení). Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 532/2001 (jde o usnesení ze dne 19. září 2001, uveřejněné pod číslem 23/2002 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek) a sp. zn. 29 Cdo 2244/2007 (jde o usnesení ze dne 24. července 2007, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 11, ročník 2007, pod číslem 162), která jsou - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - dostupná i na webových stránkách Nejvyššího soudu. Tento vztah je ovšem nutno odlišit od vztahu následného, týkajícího se nakládání s pohledávkou jako takovou, mezi samotným daňovým subjektem a dalším (třetím) subjektem.

2/ Vztah založený mezi pozdějším úpadcem a žalovaným je již vztahem následným, jenž má soukromoprávní povahu.

3/ Postoupení pohledávky upravuje obecně ustanovení § 524 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) a postoupení pohledávky v této věci neomezuje ani ustanovení § 525 obč. zák. Postoupení předmětné pohledávky tak nevylučuje ani občanský zákoník, ani jiný právní předpis (zákon o správě daní a poplatků). To platí i o § 45 odst. 1 zákona o správě daní a poplatků, jehož analogická aplikace není na místě.

4/ Postupní smlouva je platná, když vratitelný přeplatek vznikl (podle ustanovení § 105 odst. 4 zákona č. [235/2004](#) Sb., o dani z přidané hodnoty) dnem vyměření nadměrného odpočtu, tedy 17. března 2008.

5/ Konkurs na majetek úpadce byl prohlášen 14. dubna 2008 (tedy po vzniku dané pohledávky a po jejím postoupení), takže žalovanému nevzniklo bezdůvodné obohacení.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 19. března 2014, č. j. 54 Co 156/2011-109:

1/ Zrušil (pro částečné zpětvzetí žaloby) rozsudek soudu prvního stupně v bodě I. výroku ohledně příslušenství za dobu od 1. srpna 2008 do 11. srpna 2008 a v tomto rozsahu řízení zastavil (první výrok).

2/ „Jinak“ změnil rozsudek soudu prvního stupně v bodě I. výroku tak, že žalovanému uložil zaplatit žalobci částku 822.847,- Kč s příslušenstvím (tvořeným zákonným úrokem z prodlení za dobu od 12. srpna 2008 do zaplacení) [první výrok] a rozhodl o nákladech řízení před soudy všech stupňů (druhý výrok). Šlo o druhý rozsudek odvolacího soudu ve věci, když jeho první (potvrzující) rozsudek ze dne 22. června 2011, č. j. 54 Co 156/2011-80, zrušil Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 31. října 2013, č. j. 29 Cdo 4474/2011-101 (a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení).

Odvolací soud (vycházející ze závazného právního názoru obsaženého ve zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu) dospěl v rozsahu měnicího výroku o věci samé k následujícím závěrům:

1/ Postupní smlouva je neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem.

2/ Oznámení pozdějšího úpadce ze 17. ledna 2007 je třeba považovat za úpadcův příkaz ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. h/ zákona č. [328/1991](#) Sb., o konkursu a vyrovnání - dále též jen „ZKV“

(ve znění účinném do 31. července 2007) a jeho zánik je odvozeným důsledkem úpadcovy ztráty oprávnění nakládat s majetkem podstaty. Je zřejmé, že pokud s tímto majetkem nemůže nakládat úpadce, nemohou s ním nakládat ani osoby, které své oprávnění odvozují právě od úpadce. To platí bez výjimky na veškeré úpadcovy hmotněprávní příkazy a plné moci a v zásadě i na procesně právní příkazy a plné moci. Zánik takového příkazu (týká-li se majetku podstaty) je trvalý a nevratný, přičemž tyto účinky nezanikají ani při zrušení konkursu.

3/ Je zřejmé, že s ohledem na krátký časový odstup mezi prohlášením konkursu (14. dubna 2008) a poukázáním plateb správcem daně na účet žalovaného (18. a 23. dubna 2008) nebyla tato skutečnost známa správci daně. To však nic nemění na tom, že v důsledku zániku příkazu pozdějšího úpadce měl být přeplatek na dani poukázán nikoli žalovanému (dle dispozic pozdějšího úpadce ze 17. ledna 2007), ale do konkursní podstaty.

4/ To ve výsledku znamená, že žalovaný přijal plnění bez právního důvodu a je povinen vydat je žalobci (§ 451 obč. zák.). K vydání takového bezdůvodného obohacení je žalovaný pasivně legitimován, protože toto plnění obdržel a žalobce je aktivně legitimován, protože jemu toto plnění patří.

Proti rozsudku odvolacího soudu (a to podle obsahu proti jeho měnícímu výroku o věci samé) podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu (od níže označených rozhodnutí Nejvyššího soudu) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

V mezích ohlášeného dovolacího důvodu dle § 241a odst. 1 o. s. ř. (jímž lze namítat, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci) pak dovolatel uvádí, že:

1/ Nebrojí proti závěru o neplatnosti postupní smlouvy ani proti závěru, že oznámení pozdějšího úpadce ze 17. ledna 2007 je třeba považovat za úpadcův příkaz ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. h/ ZKV.

2/ Pokládá za nesprávný závěr odvolacího soudu, že k vydání plnění, které dovolatel obdržel od finančního úřadu po prohlášení konkursu na majetek úpadce (18. a 23. dubna 2008) je žalobce (coby správce konkursní podstaty úpadce) aktivně legitimován a dovolatel pasivně legitimován (z titulu bezdůvodného obohacení na straně dovolatele). Nerespektoval-li finanční úřad účinky prohlášení konkursu na majetek úpadce, měl se žalobce domáhat splnění pohledávky po finančním úřadu, neboť tím, že finanční úřad plnil dovolateli, nemohla zaniknout úpadcova pohledávka vůči finančnímu úřadu (a dovolatel se tak nemohl bezdůvodně obohatit na úkor žalobce /správně na úkor úpadce/). Potud dovolatel poukazuje na závěry zformulované v následující judikatuře:

- bod XXVII. stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpjn 19/98, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (str. 195 /371/);

- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 29 Odo 343/2006 (jde o rozhodnutí uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročníku 2008, pod číslem 100);

- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2002, sp. zn. 29 Odo 364/2001, uveřejněný pod číslem 42/2003 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 42/2003“);

- rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. dubna 2008, č. j. 5 Afs 59/2007-72 (rozhodnutí je - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího správního soudu zmíněné níže - dostupné na webových stránkách Nejvyššího správního soudu);

- rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. května 2009, č. j. 9 Afs 94/2008-52.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. prosince 2013) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. [293/2013](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb.,

občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Dovolání v dané věci je přípustné (dle § 237 o. s. ř.), jelikož napadené rozhodnutí odporuje (níže označené) ustálené judikatuře Nejvyššího soudu.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 451 obč. zák. (ve znění, jež od poukázání sporné částky finančním úřadem do 31. prosince 2013 nedoznalo změn) kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat (odstavec 1). Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů (odstavec 2).

Dle ustanovení § 14 odst. 1 písm. h/ ZKV, ve znění účinném do 31. prosince 2007 (pro věc rozhodném), má prohlášení konkursu mimo jiné i ten účinek, že zanikají úpadcovy příkazy, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak, plné moci včetně prokury a dosud nepřijaté návrhy na uzavření smlouvy, jestliže se týkají majetku patřícího do podstaty; plné moci udělené dlužníkem pro konkursní řízení zanikají až dnem právní moci usnesení o prohlášení konkursu.

K právnímu posouzení věci odvolacím soudem činí Nejvyšší soud následující závěry:

1/ Dovolání nezpochybnilo závěry odvolacího soudu, že postupní smlouva je absolutně neplatná a že oznámení pozdějšího úpadce ze 17. ledna 2007 je třeba považovat za úpadcův příkaz ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. h/ ZKV, jenž zanikl dnem, kdy nastaly účinky prohlášení konkursu na majetek úpadce (14. dubna 2008) [dovolatel těmto závěrům naopak výslovně přitakává]. S přihlédnutím k tomu, je závěr odvolacího soudu, že tím, že finanční úřad podle zaniklého úpadcova příkazu vyplatil žalovanou částku (náležející úpadci) po prohlášení konkursu žalovanému (18. a 23. dubna 2008), se žalovaný (přijetím této částky) bezdůvodně obohatil na úkor úpadce, ve zjevném rozporu s R 42/2003.

2/ V R 42/2003 (z něž Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně vychází) Nejvyšší soud ozřejmil, že plněním, které úpadcův dlužník (zde finanční úřad) poskytl v rozporu s účinky prohlášení konkursu na majetek úpadce úpadcovu věřiteli (zde dovolateli coby osobě, které bylo plněno podle zaniklého úpadcova příkazu) nezaniká dluh úpadcova dlužníka (zde finančního úřadu) vůči úpadci. Jde o plnění, které úpadcův dlužník (zde finanční úřad) poskytl bez právního důvodu (§ 451 obč. zák.) úpadcovu věřiteli (zde dovolateli coby osobě, které bylo plněno podle zaniklého úpadcova příkazu) a k jehož vymožení od úpadcova věřitele (zde od dovolatele coby osoby, které bylo plněno podle zaniklého úpadcova příkazu) je aktivně věcně legitimován úpadcův dlužník (zde finanční úřad).

3/ V rozsudku ze dne 30. června 2003, sp. zn. 29 Odo 289/2001, uveřejněném pod číslem 23/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud (výslovně vycházející z R 42/2003) uzavřel, že dluh zanikne splněním jen tehdy, plní-li dlužník věřiteli, případně osobě oprávněné přijmout plnění namísto věřitele. Plní-li dlužník dluh někomu jinému než svému věřiteli, pak osoba, které takto plnil, získala bezdůvodné obohacení (plněním bez právního důvodu) na úkor dlužníka a nikoli na úkor jeho věřitele.

4/ K judikatuře ustáleně vycházející z R 42/2003 srov. dále např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2003, sp. zn. 29 Odo 969/2002, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2005, sp. zn.

29 Odo 921/2003, uveřejněný pod číslem 55/2006 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, (dovolatelem zmíněný) rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 343/2006, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. dubna 2009, sp. zn. 29 Cdo 729/2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2010, sp. zn. 29 Cdo 936/2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2011, sp. zn. 29 Cdo 2817/2010, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2011, sp. zn. 29 Cdo 786/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2012, sp. zn. 29 Cdo 998/2010, uveřejněný ve zvláštním čísle II. časopisu Soudní judikatura (Judikatura konkursní a insolvenční), ročník 2012, pod číslem 5, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2012, sp. zn. 29 Cdo 453/2011 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. dubna 2014, sp. zn. 29 Cdo 1148/2011.

5/ Z této judikatury plyne, že plnil-li dlužník na základě věřitelova příkazu svůj dluh vůči věřiteli k rukám třetí osoby poté, co tento příkaz zanikl prohlášením konkursu na majetek věřitele (§ 14 odst. 1 písm. h/ ZKV), nedošlo tím k zániku dluhu splněním (§ 559 odst. 1 obč. zák.). Správce konkursní podstaty věřitele má nadále právo žádat splnění dluhu po dlužníku a dlužník má právo domáhat se vydání bezdůvodného obohacení vzniklého ve smyslu § 451 odst. 2 obč. zák. přijetím plnění bez právního důvodu (bez příkazu) po třetí osobě.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí (jež ustálenou judikaturu na téma bezdůvodného obohacení nerespektuje) zrušil (s výjimkou výroku ohledně příslušenství za dobu od 1. srpna 2008 do 11. srpna 2008) včetně závislého výroku o nákladech řízení a potud vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výděлку \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)